

ТІЛ МЕН ӘДЕБИЕТТІ ОҚЫТУ ӘДІСТЕМЕСІ МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ

ӘОЖ 811.512.122:378.096

Г.Х.Әбдірахманова

Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті

Көптілді топтардағы «Арнайы қазақ тілі» пәні бойынша оқыту тәжірибесінен

Мақалада қазақ тілін оқытудың көптілді топтардағы мәселелері қарастырылды. Оқытушының химия факультетінің студенттерін қазақ тіліне оқыту бағдарламасына арналған әдістік, кәсіби бағытталған тәжірибесі ұсынылды. Сондай-ақ лексиканы терминдік және кәсіби тұрғыдан зерделеудің, синтаксистік құрылымды, мамандыққа сай мәтіндермен жұмыс істеуді, студенттердің ауызша сөйлеу тілін дамытуды ашып қарастыратын әдістемелік нұсқаулары берілген. Кәсіби тілді дамытуды, мәтіндермен әр түрлі жұмыстар істеуді нақтыланған мысалдар арқылы қарастыру практикалық жұмыстармен негізделді.

Кілтті сөздер: білім беру жүйесі, өзге тілді аудитория, оқыту әдістемесі, сөйлеу қабілеті, мәтіндер, қарым-қатынас түрлері, сұхбат, күрделі синтаксистік құрылымы.

Білім беру жүйесінде жүргізіліп жатқан реформаларға сәйкес мемлекеттік тілді өзге тілді аудиторияларда оқыту деңгейлік, коммуникативтік-бағдарлы оқыту әдістемесіне негізделуде.

Соңғы жылдары біздің университетте көптілді оқыту топтарында қазақ тілін үйрету жақсы жолға қойылды десе де болады. Бұл топтардағы қазақ тілі биыл үшінші жыл оқытылуда. Соңғы үшінші жылы әр факультетте көптілді топтар үшін «Арнайы қазақ тілі» пәні енгізіліп, 135 сағат берілген.

Мысалы, химия факультетінде 3-курс үшін «Арнайы қазақ тілі» пәні бойынша оқу-әдістемелік кешен дайындалып, мамандықтарына байланысты мақсатты түрде қазақ тілі оқытылды. Студенттердің сөйлеу қабілетін одан әрі жақсарту үшін бағдарламаға көркем әдеби стиль, ғылыми стиль, публицистикалық стиль туралы, шағын мақала жазып үйрену, ресми іс қағаздары және химиялық тақырыптарға арналған мәтіндер, оларға байланысты практикалық тапсырмалар берілген.

Сабақ барысында студенттер берілген материалдармен жұмысты қызығушылықпен орындайтыны байқалды. Әрине, әр сабақта белгілі бір мақсат қоя білу — ең маңыздысы, яғни:

Студенттерді күнделікті қарым-қатынас түрлеріне еркін араласып, өз мамандығы бойынша сұхбаттар жүргізе алуға үйрету. Мамандық саласына қарай жиі кездесетін лексиканы, ғылыми терминдерді, күрделі синтаксистік құрылымдарды қолдануға үйрету. Өз мамандығы бойынша хаттар, баяндамалар, пікірлер, эссе жазуға үйрету, радио, теледидардан ақпараттар тыңдап, түсінуге машықтандыру.

– Күнделікті тұрмыстық және кәсіби сөйлеу жағдаяттарында сұхбат түрлеріне еркін араласып, сөйлесу, әңгімені қолдау дағдыларын қалыптастыру.

– Әр түрлі стильде жазылған мәтін, өз мамандықтарына сәйкес еңбектер мен ғылыми зерттеулерді оқып, негізгі ақпараттарды ала білу дағдысын қалыптастыру.

– Өзі туралы ақпаратты, түйіндеме, рецензияларды, құттықтау хаттарын жаза білуге дағдыландыру.

– Теледидар, радио арқылы берілген ақпараттарды, тіл иесінің табиғи айтылған сөзін, өз мамандығы бойынша сұхбаттарды түсіне білуін қалыптастыру.

– Монолог түрінде берілген мәтіннің жеке мағыналық бөліктері бойынша негізгі ойды, ақпаратты есту, тыңдау арқылы түсіне-білу дағдысын дамыту.

– Қазақ тіліндегі кәсіби бағдарлы жарнамаларды, іс-қағаздарды, нұсқауларды оқып, түсіну, қалыптастыру.

– Аударма, кәсіби бағыттағы сөздіктерді пайдалана білуге үйрету.

– Қазақша дұрыс, мәнерлеп сөйлеу машығын қалыптастыру.

– Ауызекі сөйлеу, көркем әдеби, публицистикалық, ғылыми стильдердің, сондай-ақ кәсіби тілдің қолдану жағдайларын айыра білуге үйрету.

– Белгілі бір кәсіби қатынас саласындағы танымдық-қатысымдық міндетті шешуге керекті ақпарат тыңдау арқылы түсіне білуге дағдыландыру.

– Өз мамандығы бойынша ғылыми мәтіндерге пікір беруге, ғылыми мақала, баяндама жазуға машықтандыру.

Бұл тұрғыда оқытуға коммуникативті іс-қимылдық тұрғыдан келу және жеке студенттердің, ұжымның белсенділігін арттыру үшін түрлі жұмыс түрлерін жүргізу қажет.

Әдіскер-ғалымдар бұл жөнінде мына ерекшеліктерді көрсетіп бергені белгілі:

– барлық оқу материалдары және әрбір сабақта алған білімді күнделікті коммуникативтік қызметте, табиғи тілдік қарым-қатынаста пайдалануға бағытталған; яғни, үйренушінің күнделікті қарым-қатынаста, сөйлеу жағдаятында қолданатын лексикалық-грамматикалық минимумына баса назар аударылады. Сабақтың мәтін материалдары, лексикасы мен грамматикалық ережелері, елтану материалдары осы мақсатқа бағытталады;

– барлық мәтін материалдары, лексикалық-грамматикалық минимум кәсіби бағдарлық жағынан маңызды болуға тиісті;

– оқыту жүйесі үйренушінің дербес психологиялық жас және ұлттық ерекшеліктерін ескереді. Яғни оқытудың негізінде үйренуші оқу үдерісінің субъектісі болып табылады;

– оқыту процесінде үйренушіге сөйлеу жағдаяты жасалады;

– сөйлеу жағдаяты үшін жаттығулар топтастырылады;

– оқыту процесінде жұмыстың ұжымдық нысаны қолданылады.

Сөйтіп, коммуникативті уәждеме жасалады. Ал коммуникативті уәждеме дегеніміз — сабақты өту барысында кәсіби бағдарлы сипатта үйренушілердің бір-бірімен және оқытушымен тілдік қарым-қатынас жасауы [1].

Жеке адамның, ұжымның мүмкіндіктерінің белсенділіктерін арттыру әдісі бұдан бұрын айтылып жүрген жеделдетіп оқыту әдісімен байланысы бар. Мысалы, үйренушінің жадын белсенді ету, яғни, жаттау арқылы үйрету қолданылады. Ал бұл әдістің негізі — белсенділікті арттыру. Бұнда оқытушының да, үйренушінің де белсенділігі болу керек. Бұл үшін:

– ұжымдық өзара жұмыс істеу;

– жеке үйренушімен тікелей байланыс;

– рольдік ойындар;

– жаттығулардың көп түрі пайдаланылады.

Жалпы қазақ тілі әдістемесі ғылымында осы мәселеге әдіскер-ғалым Ф.Оразбаева жеке тоқталады [2]. Ғалым бұл әдістемеге байланысты қазақ тілін басқа ұлт өкілдеріне оқытуда мынадай ұстанымдарды атап өтеді:

1. Тіке байланыс.

2. Адамның жеке қабілетін басқару.

3. Сөйлеуге үйретуде жүргізілетін жұмыстардың түрлерін анықтау.

4. Сатылап даму.

5. Динамикалық өзгеру.

6. Өзектілік.

Ал әдіскер-ғалым Қ.Қадашева тіл үйретуде кез келген тәсілді қолдануда оқытушының рөлі басым екенін айтады [1].

Оқыту үйренушінің оған деген қызығушылығы артқанда ғана өз нәтижесіне жетеді. Оқытушы өзінің оқыту үдерісіндегі қызметінде әр түрлі тапсырмалар, жұмыстар атқарады. Ол негізінен: ұйымдастыру, әдістеме және психологиялық ерекшелік.

Оқыту үдерісі табысты болу үшін сабақта психологиялық климат тудыру қажет. Оқытушы формалды түрде ұжымдық қатынас тудырмай, әрбір үйренушімен жеке жұмыс істеуге әрекеттенуі қажет. Ол қатал сарапшы немесе төреші емес, керісінше, жақсы қарым-қатынас құратын қайырымды кеңесші болу керек, себебі үйренушінің тілдік қарым-қатынасқа түсуін бақылауға және дұрыс сөйлеуге үйретуде оның мәні зор.

Уәждеме тудыруда оқытудың мазмұны үлкен рөл атқарады. Оқытушы сөйлеу жағдаяты тақырыбына қатысты коммуникативтік жеңіске жетуді ойластыру керек, сонымен бірге жаңа, өзекті, қызығушылығын арттыратын мәтін материалын дұрыс таңдап ұсынуды ұйымдастыру қажет.

Сонымен қатар мамандыққа байланысты оқытуда төмендегі талаптар қойылады:

- мамандық бойынша лексикалық және грамматикалық минимумдарды баяндау;
- осы арқылы дағды мен ептілікті қалыптастыру;
- тілдік өрнектерді сараптау;
- үйренушінің өз мамандығына сәйкес, тілді коммуникативтік қарым-қатынаста қолдана алатындай дәрежеде біліп шығуын қамтамасыз ету;
- сөйлеу іс-әрекетінің төрт түрінің негізі қамтылатын мәтіндерді беру;
- елтануға қатысты материалдарды үйренушінің өз қажетіне қарай пайдалану;
- сөйлеу жағдаятын үйренушінің мамандығына қарай бейімдеу, арнаулы терминологияның берілуін қарастыру;
- кәсіби тілдік құзыретін қалыптастыру.

Мысалы, төмендегі бір сабақты алып, қарастырайық.

Жалпы мәтін — коммуникативтік бірлік, тұтастығымен ерекшеленетін бүтін жүйе болып табылады. Ол тіл үйренушілердің қарым-қатынасын іс жүзіне асырудың өзегі ретінде және өзара түсінісу, ойды жеткізуде де маңызды рөл атқаратын тұтас жүйе [3].

Қарым-қатынас жасау үнемі екі жақты үдеріс, осыған байланысты студенттердің мамандығына сай қарым-қатынас жасауының өзіндік тәсілдері бар.

Тақырып: ҚР Президенті Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауынан үзінді.

1-мәтін:

...Қазір Қазақстан үшін үлкен мүмкіндіктер бар. Тұтастай алғанда алдағы кезеңде мына төрт бағыт әлем картасының ғылыми технологиясына үлкен ықпал ететін болады.

Бірінші — биотехнология және биохимия. Бұл — **азық-түлік қауіпсіздігін сақтау**, адамның **иммундық жүйесін нығайту**, интеллектуалды жүйе құрудағы маңызды бағыт. Сондықтан қазір біз Астанада Ұлттық биотехнологиялық орталық құрдық.

Екінші — экоэнергетика. Бұл — энергияның қайталама көздері, **«жасыл энергетика»**, **отын элементтері, жоғары өткізгіштер, көміртегі қосындысын ұстау мен сақтау**, энергияны аз тұтынатын жарық көздері.

Үшінші — экология. Парникты газдар шығарындыларын азайту, су тазарту, түрлі биосубстанцияларды тез анықтау, биологиялық тұрғыдан ыдырайтын **пластиктер енгізу**, бактериялар құру, қоршаған ортаны **ластандырғыштарды жою** технологиялары белсенді дамитын болады. Төртінші — антиэйджинг (антикәрілік). Бұл — өмірді ұзарту мен жасаруды зерттеу [3].

Бұл зерттеулер қаншалықты күрделі көрінгенімен, адамзат ерте ме, кеш пе бұл мәселелердің бәрін шешеді.

2-мәтін:

...«**Алыстан ойламаған жақыннан уайым табады**» деген сөз бар. Біз — болашағымызды болжап отырған елміз. Енді тек ұмтылыс керек, **еңбек пен қабілет керек**, ең бастысы, **Отанға деген шекіз сүйіспеншілігіміз керек**.

Жастарға айтатыным: **бақытты өмірді басқа жақтан іздемендер. Ата-бабаларымыздың айтып кеткен асыл сөздері есте болу керек. «Өзге елде сұлтан болғанша, өз елінде ұлтан бол»** деген өсиет қалдырған. **Өз Отаның — бұл дүниедегі жәннатың мен шуағың.** Сондықтан білімдерің мен қайрат-жігерлеріңді өз елдеріңнің мүддесіне жұмсаңдар. **Туған елің дәулетті, туған жерің сәулетті болса, сендер де әулетті, әлеуетті боласыздар.** Сол үшін менің қатарластырым еңбек етіп келеді. Бұнда міндет сендердің де мойындарыңа түседі. Сонда өз ұрпақтарыңда ойлайтын боласыздар. Сондықтан осы бастан қам жасау керек.

Елінді сүйе білсең, жан аямай қызмет ете білсең, елің де сені алақанға салып, аялай біледі. Осыны ұмытпаңдар. Туған елдеріңнің игілігі үшін жанкешті қайрат қылып, Қазақстанның

мақтанышы болуларына тілектеспін, жас достар! Намысты ұл-қызын ұлықтайтын Отанымыз аман болсын! [3].

Тапсырмалар:

1. Мәтінді ұнтаспадан (немесе теледидардан) тыңдаңыз.
2. Бөлімге бөліп оқыңыз.
3. Мәтіндегі қарамен жазылған сөздер мен сөз тіркестерін түсініп, талдау жасаңыз.
4. Екінші мәтіндегі нақыл сөздерді сөйлесімде пайдаланыңыз.
5. Әр бөлімді талқылаңыздар. Пікіріңізді айтыңыз. Дәптерге жазыңыз.
6. Осы тақырыпқа сіздің ойыңыз. Дәптерге жазыңыз.
7. Әңгіме-сұхбат құрастырыңыздар.
8. Сіз өз болашағыңызды қалай елестетесіз?
9. Жақсы өмір сүру үшін не істеу керек деп ойлайсыз? Айтыңыз.
10. Мәтіндегі сөйлем түрлерін анықтаңыз.

Мәтіннің тәрбиелік мәні зор. Сабақта студенттер болашақ өмірді химия ғылымымен байланыстыра отырып, пікірлерін толық айтып бергеніне көзіміз жетті. Еліміздің болашағы, халықтың жақсы өмірі үшін химия ғылымының маңызы зор екенін, ол үшін елін, жерін қастерлей, құрметтей, сүйе білу керек екенін айтты. Ұсынылған тапсырмалар үш сабақ бойы толық орындалып, СОӨЖ-де өздік жұмыстар жасалды. Сөйтіп студенттердің осы тақырыпта сөйлеу деңгейлері біршама артты [4].

Ал мына төменде берілген сабақтың да өзіндік ерекшелігі болды.

Тақырып: Қымыздың емдік қасиеті. Химиялық құрамы.

Ғылыми стиль.

Ғылыми әдебиет тілі стилінің ерекшелігі мынада:

1. Ғылым әдетте зерттеу объектілерінің, табиғаттың, қоғам дамуының т.б. заңдылықтарын айқындау үшін керекті талдау, топтастыру, салғастыру материалдарына негізделетін қорытындылар жасауды керек қылады. Олар ғылым түрінің ерекшеліктеріне қарай кейбіреуі сол ғылым (мысалы, химия, физика, математика) мамандарына арналса, бірқатары, әсіресе қоғамдық ғылымдар жайындағы әдебиеттер, оқулық, оқу құралдары көпшілікке арналады. Сонымен қатар олардың тілінде елеулі айырмашылық болады.

Мәтін: Қымыздың емдік қасиеттері. Химиялық құрамы.

Сүттің химиялық құрамы өте күрделі. Бие құлындағаннан кейін алғашқы 2–3 күндей сүт бездері уыз бөліп шығарады, оның құрамының жай сүттен едәуір айырмашылығы бар. Уыздың құрамында ақуыз бен дәрумендер 2–3 еседей көп, ал май мен сүт қанты 1,5 еседей кем.

Әр түрлі мал сүтінің химиялық құрамы үнемі тұрақты бола бермейді. Ол малдың физиологиялық күйіне, азықтандырылуына, күтіп-бағылуына және тұқымына қарай өзгеріп отырады.

Қымыздың минералдық құрамы: Na-34мг; K-77мг; Ca-94мг; Mg-25мг; P-60мг; Fe-0,1 мг тұратындығын, сонымен қатар онда адам ағзасына аса қажетті дәрумендер де мол екендігін көрсетеді. Соның ішінде С дәрумені өте көп.

Қымыздың әрбір 100 грамындағы дәрумендер: С (аскорбин қышқылы) 9 мг; А (ретинол) 0,03 мг; В-В1 (тиамин) 0,02 мг; В2 (рибофлавин) 0,04 мг; В12 (кобаламин) 0,06 мг; РР (никотин қышқылы) 0,08 мг.

Сүттегі ең бағалы зат — ақуыз. Бие сүтінде ол 1,8–2,2 % құрайды. Сүтте ақуыздың үш түрі — казеин, альбумин және глобулин болады, олардың әрқайсы бірнеше фракцияға бөлінеді. Бие сүтінде 40 % еритін ақуыздар (альбуминдер, глобулиндер, пептондар және бос амин қышқылдары) бар. Ақуыздың мөлшері мен өзара қатысы сүттің ұюына әсер етеді. Бие сүті ашығанда құрылымы майда борпылдақ масса түзеді. Сонымен қатар бие сүтінің ақуызы едәуір қоректі келеді.

Бие сүтінде шамамен 1,3–2,0 % май бар, бұл сиыр сүтінен екі еседен астам кем. Әдетте сүт майы май түйіршіктерінен құралады. Бие сүтіндегі май түйіршіктері кіші келетіндіктен, организмге тез гидролизденеді және жақсы сіңеді. Май глицериннен және май қышқылдарынан тұрады. Қазіргі кезде 20-дан астам қаныққан және қанықпаған май қышқылдары бар екендігі анықталды. Сүт майындағы бұл қышқылдардың мөлшері әр түрлі малда түрліше келеді.

Қымыздың емдік қасиеті оның құрамындағы химиялық заттарға байланысты. Ашу процесінде пайда болған сүт қышқылының және әр түрлі ас қорыту ферменттерінің, т.б. пәрменді катализаторлардың әсерінен құрамдық заттардың сіңімді түрлері пайда болады. Сөйтіп, олардың зат алмасу процестеріне қатысу реакциясы артады. Сонымен қатар бұл процестердің нәтижесінде

қымыздың дәмін, иісін, т.б. тағамдық қасиеттерін жақсартатын және тағамға тәбет тарттыратын заттар пайда болады. Құрамы осыншама бай және жоғары дәрежеде болғанымен, қымыздың энергетикалық қуаттылығы 100 г-да 40 ккал. Қымыз ежелден ас қорыту жүйесінің ауруларын, анемия, құрқұлақ, мешел, неврастения және туберкулезді (құрт ауруларын) емдеуге қолданылып келеді. Сондай-ақ қымыз ішектегі іріп-шіру процестерін тежеуге әсер етеді. Ондағы шіріткіш микробтарға, ішек таяқшаларына, стафилококк микробына антибиотиктердің әсері бары дәлелденді. Сол сияқты, туберкулез таяқшаларының өсіп-өнуіне кедергі жасайтыны анықталды.

Қымыздың емделу ережесі: алғашқы 3–4 күн бойы аз-аздап, күніне 0,5 литрдей ғана ішіп, кейін 1 литр, одан да көбірек ішуге болады. Сөйтіп, 7–8 күнде аурудың асқа тәбеті артып, ас қорытуы түзеле бастайды. Қымызды тамаққа дейін 1–1,5 сағат бұрын ішу керек. Жалпы, туберкулездің қандай түрін болмасын қымызбен емдеуге болады. Бірақ, ауру өршіп, қозып тұрған кезде, қан түкіріп, дене ыстығы көтеріліп кеткен жағдайда, қымызбен емдеуді уақытша тоқтата тұру керек.

Қымыздың құрамдас бөліктерінің әрқайсының тәнге әсері, пайдасы бар. Мысалы: сүт қышқылы асқазанға, ұйқы безіне, зат алмасуына, әсіресе, тәндегі қышқыл — сілті алмасуына, көмір қышқылы ас қорыту жолдарындағы сөл бөліну, қозғалыс және таралу үрдістеріне жақсы әсер етеді. Көмірқышқылы тыныс алу орталығын тітіркендіреді, сол арқылы зат алмасуды, дем алуды жақсартады. Қымыз құрамындағы спирт тыныс алу орталығының жүрек-қан тамырлары мен орталық жүйке жүйесінің қызметін жақсартады. Қымыздың нәруыздары тәнге өте сіңімді, ана сүтіне тән қасиеттерге ие. Қымыздағы сүт қышқылды бактериялар ішектегі ашу, шіру үрдістерін азайтады. Қымыз — С дәруменінің негізгі көзі. 1 литр қымызда 91–157 мг мөлшерінде С дәрумені болады [5].

Тапсырмалар:

1. Ғылыми әдебиет тілі дегенді қалай түсінесіз?
2. Сөздік жұмыс. Оқытушының көмегімен таныс емес және химиялық термин сөздерге талдау жасаңыз. Сөздердің дұрыс айтылымын ұнтаспадан тындаңыз.
3. Мәтінді абзацқа бөліп оқыңыздар.
4. Химиялық элементтердің қандай түрі кездеседі? Дәптерге жазыңыз.
5. Бие сүтінің химиялы құрамы қандай? Жазып, түсіндіріңіз.
6. Қымыздың минералдық құрамы туралы айтыңыз.
7. Қымыздың құрамының формуласын жазыңыз.
8. Қымыздың емдік қасиеті туралы әңгімелеңіз.
9. Қымызбен емделу ережесін біліп алыңыз, айтып беріңіз.
10. Сөйлем байланысын қараңыз.

Өздеріңіз оқып көргендей, мәтін өте мазмұнды әрі химиялық тұрғыдан алынған.

Маңыздылығымен қоса кәсіптік сөйлеу деңгейін қалыптастыру үшін студент әр сөйлемінде химиялық терминдерді, ақпараттарды, мысалдарды қолдануына тура келеді.

Сонымен бірге мәтінмен жұмыс барысында қосымша ұлттық тәрбие берілетіні сөзсіз. Студент ұлттық тағам түрлерін, олардың ерекшеліктерін, оның ғажайып жұмбақтарын шеше отырып, мәтінді зор қызығушылықпен оқып, түсінуге тырысты. Қосымша материалдар жинақтап, СОӨЖ-де тұсаукесер жасады.

Осы сияқты кәсіптік тақырыптағы мәтіндер тіл дамыту үшін өте маңызды әрі қажетті. Осы тақырып бойынша сөйлеу үшін оқылм, тыңдалым, айтылым, жазылым әрекеттерін қолдана отырып, жоғарыда айтылған әдіс-тәсілдер оқытушының шеберлігіне қарай таңдалып алынатыны белгілі. Сөйтіп әр сала мамандықтары бойынша тіл үйренуде терминдерді үнемі қолдану сөздік қорды көбейтіп, сөйлеу әрекетіне алып келеді.

Осы сияқты химия мамандығындағы «Аранайы қазақ тілі пәні» бойынша мынандай тақырыптарда тіл дамыту жұмыстарын жүргіздік.

«Химиялық байланыс түрлері», «Реакция және реагенттердің түрлері», «Реакция механизмі», «Органикалық қосылыстардың қышқылдық және негіздік қасиеттері», «Бос радикалдардың түзілу жолдары». Бұл тақырыптарда студенттер қазақ тілінде мәтіндермен түрлі жұмыс жасай отырып, өзара сұхбаттасып, пікірлерін айтты. Түрлі формулаларды тақтада және дәптерде жазып, оларды қазақша оқып жаттықты. Қосымша әдебиеттерден қарастырып, қысқаша тезистер, рефераттар, пікірлер және аннотация жазып үйренді.

Мамандыққа сай берілетін мәтіндермен жұмыс қатысымдық жаттығулармен сабақтаса келіп, ақпараттық, қатысымдық, дамытушылық қызмет атқарады.

Сабақ үстіндегі күнделікті қарым-қатынаста қазақ тілінің грамматикалық және лексикалық материалдарын мәтіндер арқылы игертіп, студенттердің қатысымдық құзыреттіліктерін қалыптастыруға арналған жұмыс түрлерін орындатуға үлкен мән беріледі [3].

Мәтіндегі таныс емес сөздер мен сөз тіркестерін түсіндірудің де маңызы зор. Бұл жұмыс түрі сөздік қорын молайтып, сөздердің бір-бірімен байланысын меңгеруіне септігін тигізеді.

Мәтін арқылы тіл үйренушінің дүниетанымы кеңейеді, түрлі ақпараттармен танысады, мамандыққа байланысты ой-өрісі кеңиді, ойын жүйелеп айтуға дағдыланады, сөйлеу тілі дамиды.

Мәтін бойынша сұрақ-жауап әдісімен сұхбат құра отырып, сөйлеу дағдысын қалыптастырады. Сол сияқты адамгершілік тәрбие беріледі.

Әдебиеттер тізімі

- 1 *Қадаиева Қ.Қ.* Қазақ тілі: оқытудың тиімді әдістемелері. — Алматы: ҚазМЗА, 2000. — 167-б.
- 2 *Оразбаева Ф.* Тілдік қатынас пен қатысым әдісінің ғылыми-теориялық негіздері. — Алматы, 1996. — 415-б.
- 3 *Биләл Б.Қ.* Студенттердің коммуникативтік дағдысын қалыптастыруда мәтіннің рөлі // «Қазақстандағы орыс тілі мен әдебиетін оқытудың өзекті мәселелері» атты респ. ғыл.-практ. конф. материалдары. — Қарағанды: Санат-Полиграфия, 2008. — 382-б.
- 4 *Абдрахманова Г.Х.* «Арнайы қазақ тілі» пәні бойынша оқу-әдіст. кешен. — Қарағанды: ҚарМУ баспасы, 2010. — 118-б.
- 5 *Мырзабаев А.Б.* Оқушылар шығармашылығын дамыту. — Қарағанды: Санат, 2002. — 192-б.

Г.Х.Абдрахманова

Из опыта обучения казахскому языку в полиязычных группах по дисциплине «Профессиональный казахский язык»

В статье рассматриваются методические проблемы обучения казахскому языку в полиязычных группах. Представлен методический опыт преподавателя по профессионально ориентированному обучению казахскому языку студентов химического факультета в курсе дисциплины. «Профессиональный казахский язык». Автором раскрываются методические приемы и способы изучения профессиональной и терминологической лексики, синтаксических конструкций, представлена система работы с текстом по специальности, направленная на развитие устной речи студентов. Рассматриваются различные виды работ с текстом по развитию навыков профессиональной речи, подтвержденные анализом конкретных примеров, а также обосновывается практическая значимость такой работы.

The article is devoted to the methodical problems of teaching of the Kazakh language in multilingual groups. There is in the article the teacher's experience on professional oriented teaching of Kazakh on chemical department's students during studying the discipline «Professional Kazakh Language». There is discovered methodical principles and ways of studying of terminological and professional lexical system, syntax constructions, also there is given a system of work with special texts on chemistry directed to development of oral speech of students. In article are considered various kinds of works with the text on development of skills of the professional speech, confirmed by the analysis of concrete examples, and also the practical importance of such work is based.